వెర్రి నాగన్న

(స్థాపితమైన అన్యాయం వల్ల ఆమోదింపబడిందే న్యాయం"
అనటోల్ ఫ్రాన్స్)

సాయంత్రం నాలుగింటికి మామూలు ప్రకారం చక్రాలబండి తోసుకుంటూ, వీధమ్మట అమ్మకానికి బైలు దేరాడు నాగన్న. అది వచ్చే పొయ్యే బళ్ళతోనూ, కార్లతోనూ రద్దీగా వుండే బజార్లాంటి వీధి. అందులో అమ్మకాని కమర్చబడ్డ దుకాణా లుండటమే కాకుండా, కొనుక్కునేవాళ్ళు కాపరం వున్న ఇళ్ళుకూడా వున్నాయి.

"పటకాలు, జోళ్ళు, టోపీలు, కర్ర సామాన్లు, చైనాబొమ్మలు..." అని పాడుకుంటూ, నాగన్న రోడ్లమీద నడిచేవాళ్ళనీ, అరుగులమీద కూల పడ్డవాళ్ళనీ ఎరుగున్న వాడవడం వల్ల వాళ్ళకేసి తల పంకిస్తూ, "ఏవన్నా కొంటారా?" అనే ప్రశ్నార్థకమైన చూపులు చూస్తూ నడవడం మొదలెట్టాడు. నాగన్నపాట నిత్యమూ పటకాలతో ప్రారంభమవుతుంది. మిగతా వస్తువులు వొకటి రెండు మాత్రం ఆకర్షణ కోసం వుంచి, వాటిని గురించి తగ్గు కంఠంతో చివ్వర పాడతాడు. ఆ పాటలో అప్పుడప్పుడు అతని దగ్గర లేని సామానుల తాలూకు నామాలు కూడా వినిపిస్తాయి.

"పటకాలు, జోళ్ళు, టోపీలు, చైనా బొమ్మలు, జర్మనీ సామాన్లూ——"

నేడు యూరపులో జరిగే మహాసంగ్రామాన్ని గురించి నాగన్నకేమీ తెలియదని చెప్పొచ్చు. జర్మనీ సామాన్ల అమ్మకంలో అపారమైన ఆకర్షణ శక్తులున్నాయని మొదలే తెలియదు.

చైనా, జర్మనీలు నాగన్న దృష్టిలో తనపాటకు కొత్త లయ కల్పిపించాయి. మళ్ళా మార్చి పాడాడు.

"జర్మనీసామాన్లు, చైనా బొమ్మలు, పటకాలు, జోళ్ళు

ఇంతలో 14వ నంబరు డాబాలోంచి టైపిస్టు జున్ భార్య మేరీ

పిల్లాడికి పటకాలు కొనడానికి బైటికొచ్చింది. బండిలోంచి వో పటకా చేత్తో తీసుకుని "ఎల్లా యిస్తావ్?" అంది.

"అరణాలు"

"ఇచ్చేమాట చెప్పు"

"మీ రెప్పుడేనా బేరమాడారా? ఏదో బీదవాణ్ని-యుద్ధం రోజులు." అన్నాడు నాగన్న. అప్రయత్నంగా దృష్టిని 49వ నంబరు పోలీసువైపు మరలుస్తూ. 49వ నంబరు పోలీసు లారీ, రిక్షాల వెనకాల మాయ మయ్యాడు.

"ఉండు, సైజు సరిపోతుందేమో చూసివొస్తా" అని మేరీ పట కాతో లోపలికెళ్ళింది.

నాగన్న వెనకాలనుంచి "కదులు" అని వో శబ్దం వినిపించింది.

నలభై యేళ్ళనుంచి నాగన్న చేసే పని కదలడమే! ఇంటినుంచి ఇంటికీ, వీధినుంచి వీధికీ, ఊరునుంచి వూరుకీ కదిలికదిలి, నాగన్న ముసలి కాళ్ళు కదుములు కట్టాయి. ఆశబ్దం దగ్గరికి సమీపించి మళ్లా "కదులు" అంది. నాగన్న వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. ఆశబ్దానికి సృష్టికర్త 49-వ నంబరు పోలీసు.

ఇంతలో మేరీ వొచ్చి సైజు కుదిరిందని, డబ్బుకోసం మళ్ళీ లోపలి కెళ్ళింది. చిరిగిన లాగూ ధరించిన వో ముసలాడు నాగన్న బండిని కుతూ హలంగా పరీక్షించి "ఈపటకాయెంత?" అన్నాడు.

"ఇప్పుడే ఆవిడ అరణాలకి తీసుకుంది. ఇంకా నాలుగురోజుల్లో కొత్తరకాలు తీసుకొస్తా-మంచి చైనాబొమ్మలు, జర్మనీ సామాన్లు...."

నాగన్న భుజంపైన బరువైన హస్తం వాలింది. దాని యజమాని 49-వ నంబరు పోలీసు.

"కదుల్తావా, కదలవా?" అన్నాడు శాంతిపోషకుడు.

"కదుల్తా, బాబుగారూ....ఆవిడ డబ్బులివ్వంగానే. కదలకేం జేస్తానూ...."

"కాదు, ముందు కదిలి మాట్లాడు. నడిరోడ్డుమీద నీకు అమ్మకం యేమిటి?"

"కోప్పడకండి. ఇంకెప్పుడూ రా నిల్లా. మొన్నదినం అమ్ముకుంటి సీద, ఆ పోలీసాయన ఏమీ అనలేదు సరిగందా, పావలాయెట్టి పటకా కొన్నాడు."

"అవన్నీ అనవసరం. ముందుకు కదులు"

"డబ్బులు తీసుకోనీవయ్యా. నీకూ్కడా కావాలంటే సవగ్గా యిత్తా"

"డబ్బుల్ గిబ్బుల్ జాంతానై. కదులు. ఇంకా యేమున్నాయ్, అమ్మకానికి?"

"మీ నోటంట సల్లంగా రావాల మాట. అల్లా అడగండి. భలే భలే చైనా బొమ్మలు, జర్మనీ సామాన్లు...."

"ఏవి చూపించు"

"ఏంటి?"

"అవే"

"అంటే?"

"అవే సామాన్లు" అన్నాడు 49వ నంబరు పోలీసు. "జర్మనీ" అన్న పేరు ఉచ్చరించడానికి అర్హత లేదని పోలీసుకి తెలుసు. అతను ఆ పేరు అనడంలో చూపిన అయిష్టాన్ని నాగన్న గుర్తించక పోలేదు. యుద్ధపు రోజుల్లో "జర్మనీ" అనడంలో ప్రమాదం వుందని 49వ నంబరు పోలీసు పడ్డ బాధ వల్ల గ్రహించుకున్నాడు. అతని కింతటి గ్రాహ్యశక్తి నిచ్చింది పాండిత్యం కాదు; అది పామరత్వానికి సహజమైన మూఢదృష్టి.

"అవేనా? అవేం లేవండి. ఇదిగో ఇది చూశారూ?" అని కంగారు పడుతూ, పోలీసుల కాకర్షణీయమైనవి తుపాకీలు కదా అనుకుని, బండి లోంచి పిల్లలు పేల్చుకునే తుపాకీనిపైకి తీసి పోలీసుకి అర్పించుకున్నాడు.

పోలీసుసంశయం స్థిరపడింది. గూఢచారుడో, ద్రోహో—నాగన్న యీ రెండింటిలో యెవడో వొకడు. 49వ నంబరు పోలీసు ఆ పనిలోకి యుద్ధపు అవసరాన్నిబట్టి కొత్తగా ప్రవేశించాడు. అతను సోదాచేసి కని పెట్టిన యీ నేరానికి గవర్నమెంటు అతని ఉపకారాన్ని గుర్తించి ఆద రిస్తుంది. అంచేత "కదులు జైలుకి" అన్నాడు.

నాగన్నకి మతి చలించింది తాత్కాలికంగా.

"ఎందుకు ?"

"ఈ తుపాకీ జర్మనీదేనా ?"

"ఈ తుపాకి జర్మనీది; యీ బండి జర్మనీది, నేను జర్మనీవాడిని; నువ్వు జర్మనీవాడవు; మనమంతా జర్మనీవాళ్ళం...." అంటూ రామదాసు జైలులోని వున్మాదంలా మొదలెట్టాడు నాగన్న.

46వ నెంబరు పోలీసు నోటుబుక్కు పైకితీసి,—

"నీ పేరు ?"

"జర్మనీ....కాదు, వుండండి. ఆ, నాగన్న"

"పద జైలుకి"

"ఆగవయ్యా, పిచ్చాడిని పట్టుకు మహా దబాయిస్తున్నావేం? వాడి మొహం వాడికేం తెలుసు, యేదో అమ్ముకునేవాడు! ఆ మాటకొస్తే నీకు మట్టుకు యేం తెలుసు?" అన్నాడు ధీమాతో వొక మధ్యవర్తి. అప్పటి కప్పుడే నాగన్న బండిచుట్టూ కేకలేస్తూ అమ్ముకునే ఎనమండుగురుపిల్లలు, నలుగురు ముసలాళ్ళు, యిద్దరు ముష్టివాళ్ళు మూగి యెగతాళిగా చూస్తున్నారు ఈ దృశ్యాన్ని. వీధిలో జరిగే నాటకం చూడడానికి అన్నిరకాల మానవులకూ సమానమైన సరదా, వుత్సాహం వుంటుంది. రోడ్డుమీద హత్య, డీక్కొనడం, మాటలపోటీ, కొట్లు తగలడడం, కారుకింద సైకిలు పడడం—వీట్లో యేది జరుగుతున్నా ధర్మాత్ములు యివ్వబోయ్యే పైసాలని సహితం ఒదులుకుని, చూడడానికి ముష్టివాళ్లు యెగబడతారు. ఇల్లాంటి ఘట్టాలు లేకపోతే చాలామందికి కడుపునిండదు.

నాగన్న నిర్దోషిత్వాన్ని సమర్థించడానికొచ్చిన మధ్యవర్తిని అంతా ఆశ్చర్యంతో చూశారు. నంబరు 49 మళ్ళా నోటుబుక్కు పైకితీసి, మధ్యవర్తిని పేరు చెప్పమన్నాడు.

"రాసుకో, చెబుతా, మధుకరం, ప్లీడర్" అని అడ్రసుతో సహా సెలవిచ్చాడు.

"మీరుకూడా పదండి" అన్నాడు నంబరు 49.

"ఓ"

"డబ్బులు తీసుకోనీండి....మరి నా బండి విషయం ?" అన్నాడు నాగన్న, పోలీసు అతన్ని భుజంపట్టుకు లాక్కెడుతూంటే.

నాగన్నని ఆ రాత్రి జైల్లో వుంచారు. మర్నాడు ఉదయం ప్లీడరు మధుకరం అతన్ని సమీపించి, జరిగిందంతా అసత్యం లేకుండా చెప్ప మన్నాడు. నాగన్న అంతా చెప్పాడు.

"నాదగ్గర దాచి లాభంలేదు. "నాకు జర్మనీ అంటే యిష్టం" అని అన్నావా లేదా?"

"రామరామ!"

"ఛత్! నోరుముయ్! అన్నానని ఒప్పుకో."

"అనందే ?"

న్యాయవాది సహితం అని వుంటాడని నమ్ముతూంటే అతనుకాదని యెల్లా అనగలడు? నాగన్న మొదట "జర్మనీ" అన్న పేరు ఓ వెధవావిడ దగ్గరనుంచి విన్నాడు. ఆవిడ యెప్పుడూ "జర్మనీ సిల్వర్ సామాన్లు వున్నాయా" అని అడిగేది. ఒకప్పుడు స్త్రీ లోకం కల్పించిన "జర్మన్ సిల్వర్" అన్నమాట యిప్పుడు నాగన్న పీకముందు వురితాడై కనిపిం చింది. పైగా ప్లీడరు తను అనివుంటాడన్న వాక్యం అనకుండానే అన్నట్లు వొప్పుకోటంలో వుంది న్యాయమంతా. అతనికి మెల్లిగా న్యాయం బోధ పడుతోంది. ఏ నేరం చెయ్యకపోవడం, కోర్టులో చేశానని వొప్పుకో వడం, చెయ్యలేదని న్యాయవాదులు వాదించడం, అతన్ని విముక్తుణ్ణి చెయ్యడం-యిది అతనికి బోధపడ్డ న్యాయం, అంచేత వొప్పుకున్నాడు.

ఆ దినం నాగన్న కేసు విచారణ ఆరంభమైంది. 49వ నంబరు పోలీసు జరిగిందంతా చెప్పి,నాగన్న తనని యెగతాళి చెయ్యడం కోసమే తుపాకీ చూపించాడని, మేరీతో "యుద్ధంరోజులు" అని అన్నాడని నిదర్శ నాలుగా చెప్పాడు.

చివరికి నాగన్నని చెప్పమన్నారు.

"నువ్వు మేరీతో యెందుకన్నావు ?" అన్నాడు కిరీటం తరఫు న్యాయవాది.

"ఏమని అన్నాడు నాగన్న.

"అదే''

"అంటే?''

"నువ్వు యేది అనడంవల్ల యిక్కడికి కొచ్చావో అది"

"నే నిక్కడికి కెందుకొచ్చానో యింతవరకూ నాకు తెలియదు. ప్రొద్దున్న మా మధుకరంగారు చెప్పినదాకా...."

అంతా మధుకరంకేసి చూశారు. మధుకరం నాగన్నకేసి చూసి "తప్పు, చెప్పొద్దు'' అన్నట్లుగా వేలు ఆడించాడు, నాగన్న మాట్లాడ లేదు.

కిరీటం వైపు ప్లీడరు మేజిస్ట్రేటుకేసి "చెప్పనా" అన్నట్లుగా చూశాడు. మేజిస్ట్రేటు తలపంకించాడు.

"నువ్వు 'నేను జర్మనీవాడను" అని అన్నావా లేదా?'' అని బిగ్గరగా అడిగాడు.

"నేను, నేను జర్మనీవాడను అని అన్నాను. నేను—" అని నాగన్న తబ్బిబ్బుపడ్డాడు. అసలతని వుద్దేశం "జర్మనీవాడను అని అన లేదు'' అని అనాలని. కోర్టువాతావరణంలో ద్రోహులు, దొంగలు-వీళ్ళచేత కూడా సత్యం చెప్పించే శక్తివుంది.

అంతా బిగ్గరగా నవ్వారు. యధార్థం బయటపడింది. నేరం స్థిర పడింది. శిక్ష; అయిదు రూపాయలు జుల్మానా, తొమ్మిది దినాలు జైలు వాసం.

2

నాగన్న తొమ్మిదిదినాలు తన సామాన్లబండి యేమైందా అని ఆలోచించుకుంటూ గడిపాడు. ప్లీడరు మధుకరం చాలా జాలిగుండె కలవాడు. నాగన్నకి అయిదురూపాయల్ధర్మంచేశాడు, జుల్మానా యిచ్చుకోలేదని.

"ఐతే, నా సామాన్ల బండిగతి?''

"దానికేం, అది క్షేమంగా వుంటుంది"

"బాబూ, మీరు చేసినమేలుకి దండాలు. కాని నేచేసిన నేరం యేం టండీ? 'జర్మనీ వాణ్ణి' అంటే తప్పేంటండీ"

"ఓస్, నీకు తెలియనట్టు! ఏడిశావ్. ఇంకెప్పుడూ అల్లా అనకు. ఇదే నేరం మళ్ళా చేస్తే నిర్ణయం లేకుండా శిక్షవిధిస్తారు."

ఇంకా నాగన్న సంశయం తీరలేదు. అతను చేసిన నేరమేమిటో యింతవరకూ బోధపడలేదు. కాని అతని దృష్టిలో న్యాయవాదులు చాలా మంచివాళ్ళుగా తోచాడు.

3

జైలువాసం పూర్తిచేసి నాగన్న మళ్ళా తనబండి సామాన్లతో వీథు అమ్మట కదలడం మొదలెట్టాడు. కాని అతను జైల్లో వున్న పదిరోజు ల్లోనూ పరిస్థితులు మారిపోయాయి. అతనికి అమ్మకాలు తగ్గాయి. అతని సంపాదన రోజుకి అణాలోకి దిగింది ఒక్కొక్క రోజున అదీలేదు. లోకంలోని ధనమంతా యేమైందా అని నాగన్నకి పెద్ద అనుమానం బయలుదేరింది.

"పటకాలు, టోపీలు, పిల్లల సామాన్లు...." అని మళ్ళా పాట సాగించాడు. ఈ సారి పాటలో మాధుర్యం, లయ లేవు. టైపిస్టు జాన్ భార్య మేరీ గుమ్మంలో నిలబడింది.

"అమ్మగారూ, నాకివ్వాల్సిన అరణాలూ యిప్పిస్తారూ?" అన్నాడు నాగన్న దీనంగా.

"నీకు నేనేమీ యివ్వక్కర్లేదు. జైళ్ళల్లో కాపురం వుండే దొంగ వచ్చినాడికి అమ్మకం యేమిటి, పో" అని తలుపు ఘడిమేసింది.

అప్పటికి సాయంత్రం నాలుగైంది. వర్షం ప్రారంభించింది. నాగన్న పోతూంటే వీధివెంబడివారంతా అతనికేసి ఆశ్చర్యంగా చూడడం మొదలెట్టారు. అతడు దోషి, నేరస్థుడు, జైలుతో పరిచయం వున్నవాడు. ఇంకేం కావాలి జనానికి? వీధిలో అంతకంటె కుతూహలమైన వ్యక్తివుండ బోడు. చిరిగిపోయిన చొక్కావ్యక్తి నాగన్నబండిలోంచి ఒకటోపీ తీసి

నెత్తిమీద పెట్టుకుని "టర్ టర్" అని నడిచాడు. నాగన్న బ్రతుకు హేళనకింద మారిపోయింది. హేళన ఎంతైనా భరించొచ్చు. అమ్మకాలుండి నాలుగురాళ్ళు గడించుకుంటే.

సాయంత్రం ఏడుగంటలు కావొస్తోంది. నాగన్న అణాకాసు చూసి వారంరోజులు కావొస్తోంది.

అతనికి జీవితంమీద విరక్తి పుట్టింది. స్వేచ్ఛమీద గురితప్పింది. అతను జైల్లో గడిపిన దినాలే హాయిగా వున్నాయి. సమయాని కింతఅన్నం పెట్టే వాళ్ళు. ఎవళ్ళూ అతన్ని చూసి ఆక్షేపించలేదు. కాపలా వాళ్ళు అప్పుడప్పుడు అతన్ని చూసి తల పంకించి క్షేమంతెలుసుకుంటూ యెంతో పరిచయం చూపించేవాళ్ళు. సర్వవిధాలా తన ఈ బ్రతుకుకంటె జైలు జీవనం వుత్తమమైంది. పైగా జైలుశిక్ష పొందడంకంటె యీలోకంలో అతనికి సులభమైన కార్యం వేరే కనిపించలేదు.

అదుగో ఎదురుగుండా రోడ్డుమధ్యలో నిలబడివున్నాడు 56వ నంబరుపోలీసు. నాగన్న అతని దగ్గరగా నడిచి—

"నేను జర్మనీవాడిని. ఏం చేస్తావో చెయ్యి" అన్నాడు.

56-వ నంబరుపోలీసు మాట్లాడలేదు.

"నాబండిలోవి జర్మనీసామాన్లు, నేను జర్మనీవాడిని. కాబట్టి నన్ను జైల్లోపెట్టు? నా పేరు రాసుకో" అన్నాడు, మళ్ళీ నాగన్న. 56-వ నంబరు పోలీసు బిగ్గరగా నవ్వాడు.

"చాల్లేరా వేషం. నీలాంటివాళ్ళని నేను చాలామందిని చూశా. పో, అమ్ముకో" అన్నాడు 56-వ నంబరు పోలీసు.

ఈపాడుప్రపంచంలో మనకి కోరుకున్నా అన్యాయం జరగదు.

ప్రచురణ : భారతి. 1941 జనవరి